

конф., (Київ, 25 лист. 2010 р.). / редкол. І. І. Тимошенко (голова) та ін. – К. : Вид-во Європейського ун-ту, 2010. – Т. 2. – С. 274-277.

8. Ильинский И. В. Инвестиции в будущее : образование в инновационном воспроизводстве / И. В. Ильинский. – СПб. : Изд-во СПбУЭФ, 2008. – 164 с.

9. Лунев Д. А. Воспроизводство образовательного потенциала и формирование человеческого капитала : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / Д. А. Лунев. – Кострома, 2004. – 22 с.

10. Соколова А. Образование для карьеры / А. Соколова // Высшее образование в России. – 2008. – № 9. – С. 160-162.

11. Социальное проектирование в эпоху культурных трансформаций / под ред. В. М. Розина. – М. : ИФ РАН, 2008. – 265 с.

12. Человеческое развитие : новое измерение социально-экономического прогресса : учеб. пособие / под ред. В. П. Колесова, Т. Маккинли. – М. : Права человека, 2008. – 636 с.

13. Цыбовский В. Л. Методология модернизации высшего экономического образования в Республике Беларусь / В. Л. Цыбовский // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 9(99). – С. 285-94.

О. Б. Тітова

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В ЕКОНОМІЧНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ: ПРОБЛЕМНИЙ ДИСКУРС

У статті проаналізовано особливості викладання дисципліни «Історія української культури» в негуманітарному вищому навчальному закладі. Розглянуто різноманітні психолого-педагогічні технології. Зроблено висновок про необхідність урахування специфіки навчального закладу при виборі методики викладання.

В українському суспільстві склалось остаточне розуміння того, що процес всебічного розвитку не може здійснюватися без урахування культурних та історичних особливостей нації. Сучасна система освіти має забезпечити історичну наступність поколінь, а саме: збереження, поширення й розвиток національної культури, виховання поваги до традицій та звичаїв інших народів. Крім того, культура виступає одним із чинників міжкультурної комунікації, адже саме історико-культурні знання можуть бути використані як засіб сприйняття культурної багатоманітності світу, що сприяє зміцненню міжнародної співпраці, пошуку спільних рішень у різноманітних сферах діяльності людини, розв'язанню загальносвітових проблем сучасності, зокрема таких, як взаємодія суспільства й природи, відносини між державами різних економічних устроїв, подолання економічної відсталості багатьох країн світу, локальні, регіональні та міжнародні кризи, розвиток людської цивілізації, збереження загальнолюдських цінностей. Саме тому до програм всіх вищих навчальних закладів уведено дисципліну «Історія української культури», яка повинна сприяти підвищенню культурного рівня фахівців, що у свою чергу підніме на більш високий культурний рівень економіку, науку й техніку.

Серед останніх публікацій, присвячених дослідженню культури як наукової дисципліни, можна відзначити ґрунтовні розвідки російського культуролога Р.О. Іванової, у яких висвітлено особливості викладання теорії культури у вищих технічних закладах, статті О. Л. Шевнюк, де пропонується культурно-антропологічна модель культурологічної освіти. Однак у сучасній методичній літературі майже не дослідженою залишається проблема викладання зазначеної дисципліни в економічних вищих навчальних закладах.

Мета запропонованої розвідки – осмислити значення й можливості історії української культури як сфери пізнання та як частини освітньо-професійної програми для ВНЗ економічного профілю.

Сучасні науковці розглядають культурологічну освіту не тільки як процес та результат збагачення особистості різноплановою інформацією, але й як умову культурної самореалізації й саморозвитку студента, формування його культурної самосвідомості [5, с. 2].

Вивчення національної культури у світовому контексті дозволяє збагнути творчу самосвідомість поколінь, пізнати природу людської індивідуальності, виробити вміння орієнтуватися в сучасному багатокультурному суспільстві. Основне завдання історії культури як навчальної дисципліни – прищепити студентам повагу до загальнолюдських цінностей, а також сприяти формуванню наукового світогляду та усвідомлення власного місця в житті як фахівця й громадянина, навичок співвідносити національну систему цінностей із загальнокультурними універсалами, зіставляти культурні процеси з різними історичними епохами, застосовувати одержані знання для прогнозування соціальних, економічних та політичних процесів. Так чи інакше, але без розуміння особливостей національної культури дуже важко виробити в студентів належні уявлення й навички загальної соціальної адекватності, розвинути в них національну, соціальну та релігійну толерантність, розуміння законів і норм суспільного буття, а також сформувати повагу до культурних традицій як загальнонаціонального масштабу, так і майбутньої професії.

Таким чином, зазначена дисципліна займає особливе місце в гуманітарному блоці. Вона покликана продовжити, розширити й поглибити знання, одержані з предметів гуманітарного циклу середньої школи, урахувавши психологічні, соціальні та вікові особливості студентів. Проте досить часто доводиться чути питання: «Чи потрібна культурологічна дисципліна в негуманітарних ВНЗ?»

Негласно вважається, що студентам-нефілологам зовсім необов'язково вивчати теорію та історію культури. Ще одна проблема – низький рівень підготовки студентів із гуманітарних предметів, відсутність у більшості з них хоча б поверхових культурологічних знань. Адже шкільна освіта, зорієнтована на певні дисципліни, не приділяє серйозної уваги вивченню світової та вітчизняної культури. Студенти просто не готові вивчати історію національної культури. І якщо на перших заняттях викладачеві не вдасться зацікавити, примусити задуматись, пробудити інтерес до свого курсу, то позитивних результатів наприкінці семестру не варто очікувати.

Як показує практика, студенти негуманітарних ВНЗ із цікавістю вивчають матеріали з історії культури. І тут дуже важливо не стати на шлях теоретизування, наприклад, перераховуючи або зіставляючи різноманітні визначення культури, повідомляючи студентам велику кількість культурологічних термінів і фактів. Це ніби підвищує викладача в очах студентів, демонструє його ерудицію. Але шкода від такої «голої» ерудиції є очевидною: вона веде до пасивного сприйняття матеріалу [5].

Діяльність педагога повинна бути спрямована на активізацію навчального процесу за допомогою нетрадиційних форм лекційних і семінарських занять, де створюється можливість для всіх студентів виражати вільно свої думки, де фантазія й уява не мають меж.

Так, ефективними формами, стимулюючими творчу діяльність, на нашу думку, є:

- робота з оригінальними текстами творів філософів, культурологів;
- авторсько-креативне озвучення фрагменту тексту – студентові необхідно продовжити логіку оригіналу;
- творчий диспут – зіставлення декількох поглядів на певну проблему;
- робота з «деформованими текстами»;
- опорні конспекти – наочні конструкції інформації, у яких знання подані в логічно-компактній формі;
- дидактичні ігри і т.д.

Продуктивним видом самостійної роботи, що розвиває креативні здібності студентів, їхнє вміння розв'язувати нестандартні завдання, виступає написання під керівництвом і контролем викладача навчальних рефератів.

Ступінь свободи студента при підготовці реферату є досить високим: свобода вибору теми реферату, стилю й системи доказів, підбору літератури тощо.

По-перше, ця письмова робота сприяє розвитку навичок послідовного викладу думок у вигляді зв'язного тексту. При цьому поступово формується певний науковий і літературний стиль мислення, наявність якого – ознака культурного обличчя людини з вищою освітою незалежно від її спеціалізації.

По-друге, навчальний реферат – перша з доступних студентові форм наукової роботи. Процес його підготовки повинен формувати відповідні навички. Зокрема, реферативна форма викладу вдало поєднує в собі необхідність використання елементів наукового аналізу матеріалу й наукового узагальнення (синтезу) [25, с. 3].

Важливе місце серед системи завдань займає й підготовка доповідей та повідомлень. Особливий інтерес викликають у студентів-економістів доповіді, присвячені історії розвитку національної освіти, науки, літератури, образотворчого мистецтва тощо. Це пояснюється тим, що, з одного боку, теми, пов'язані з розвитком культури суспільства, більш зрозумілі вчорашнім старшокласникам, з іншого боку, вони допомагають студентам збагнути ті чи інші процеси історії національної культури в цілому. Крім того, досліджуючи особливості історико-культурного розвитку держави, студенти мають можливість покращити свою обізнаність у питаннях історії культури, відчутти себе суб'єктом національної культури.

Скажімо, доцільними можуть бути такі доповіді (повідомлення): «Мануфактурний період української промисловості», «Ремесла та міста в княжий період», «Архітектура та образотворче мистецтво доби Ренесансу», «Українське бароко: відоме і невідоме», «Ментальність як феномен культури», «Україна в міжнародних культурних зв'язках», «Відродження та оновлення національних традицій у сучасній художній культурі України», «Модернізаційні процеси у світі та в сучасній українській культурі», «Науковий подвиг В. І. Вернадського», «Історія української авіації», «Світ української науки: забуті імена», «Українські економісти 19 століття» і под.

Активізації навчального процесу сприяє технологія співпраці, за допомогою якої студенти вчаться співпрацювати зі своїми однокурсниками, висловлювати свої думки, аргументувати власну думку, формулювати висновки, слухати співбесідника, а це дуже важливо для формування соціокультурної та ділової компетенцій.

Розвинути творчі здібності студентів, уміння працювати з довідкою літературою, аналізувати, робити узагальнення, генерувати ідеї, вести дискусії, лаконічно викладати свої думки дозволяє також технологія «Метод проектів».

Пробудити інтерес до різноманітних проявів культури, підвести до сприйняття найважливіших культурологічних понять і тим самим, хоча б частково, розв'язати питання міждисциплінарної орієнтації студентів і пропедевтики курсу як однієї з інтегруючих дисциплін вищої школи допоможе «Есеїстський підхід», який можна охарактеризувати таким чином:

1. Наявність на кожному занятті «ключової» теми, що розглядається в різноманітних аспектах: міфологічному, релігійному, філософському, науковому, художньому, окультному, історичному, антропологічному, етнологічному тощо.

2. «Мозаїчно-образне» подання матеріалу, побудоване з урахуванням того, щоб на досить високому емоційному фоні сприйняття підводити до необхідних узагальнень, категорій, структур.

3. Особистісна манера викладання, емоційне, але без зайвої екзальтації, ставлення викладача до матеріалу та слухачів.

4. Максимально вільна манера спілкування зі студентами, повага до їхніх суджень, постійна відкритість до діалогу.

5. Сміливе поєднання різноманітних виразових засобів, педагогічних прийомів.

6. «Самодостатність» кожного заняття, тобто завершеність розгляду теми як блоку цілісного задуму, який реалізується в тематичному циклі занять [4, с. 12].

Отже, поглиблене вивчення історії національної культури дає можливість прилучити студентів до надзвичайно важливих і сьогодні цінностей та традицій українського народу, розвинути їхні творчі здібності, подолати культурну обмеженість.

Звичайно, методики формування історико-культурних знань не можуть бути універсальними. Основне ж завдання викладача історії української культури – враховуючи специфіку навчального закладу, побудувати лекційний і практичний курс у такий спосіб, щоб студенти-нефілологи зацікавилися вивченням культури, намагалися самостійно дослідити, проаналізувати ту чи іншу соціокультурну епоху, раз і назавжди засвоїли істину: справжній інтелігент, випускник вищого навчального закладу не може не знати основних положень загальної історії національної культури та її категоріального апарату.

Література

1. Батракова С. Н. Педагогическое общение как диалог в культуре / С. Н. Батракова // Педагогика. – 2002. – № 4. – С. 27-33.

2. Валицкая А. П. Культуротворческая школа: концепция и модель образовательного процесса / А. П. Валицкая // Педагогика. – 1998. – № 4. – С. 12-19.

3. Иванова Р. А. Формирование дисциплинарного пространства культурологии / Р. А. Иванова // Материалы науч.-метод. конф. – СПб. : Санкт-Петербургское философское общество. – 2001. – С. 8-39. (Серия : Symposium).

4. Каган Ф. И. Культура : феномены, категории, структуры. Эссеистский поход / Ф. И. Каган, Г. К. Белугина. – Иваново : ИГТА, 1994. – 235 с.

5. Любичанковский В. А. Ценностная ориентация культурологического образования студентов [Электронный ресурс] // В. А. Любичанковский // Credo new. – 2003. – № 3. – Режим доступа : <http://gzvon.pyramid.volga.uva/biblioteka/>.

6. Самостоятельная письменная работа по культурологии : [учеб. пособие] / Л. В. Щеглова, Н. Р. Суродина. – Волгоград : Перемена, 2001. – 25 с.

7. Шевнюк О. Л. Культурология : [навч. посіб.] / О. Л. Шевнюк. – К. : Знання-Прес, 2004. – 353 с.

*В. П. Горшков,
А. В. Горшков*

ПОДГОТОВКА СОВРЕМЕННЫХ ЭКОНОМИСТОВ – ЗАЛОГ БУДУЩЕГО ПРОЦВЕТЕНИЯ УКРАИНЫ

С исчезновением советского пространства и утратой экономических связей между предприятиями, произошло значительное экономическое, техническое и технологическое торможение практически во всех отраслях Украины [1]. Экономика Украины за последние 15 лет продолжает оставаться на низком уровне. При этом называются различные причины: переход к другой системе хозяйствования; мировые финансовые кризисы и др., которые сдерживают процесс подъема экономики и жизненного уровня населения.

Целью данной работы является выявление взаимосвязи качества образования нынешних экономистов и экономического состояния государства.

Данная проблема поднималась в работах таких отечественных ученых-экономистов, как А. Амоши, Е. Иванова, Н. Брюховецкой, С. Рамазанова.

© Горшков Владимир Павлович – кандидат технических наук;

Горшков Артем Владимирович – аспирант.

Донецкий университет экономики и права, г. Артемовск.